

РЕФЛЕКСИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ФОРМУВАННІ ХУДОЖНІХ ОРІЄНТАЦІЙ СТУДЕНТІВ МИСТЕЦЬКИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Тетяна Дорошенко

<https://orcid.org/0000-0002-8751-421X>

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

У статті теоретично обґрунтовано актуальність проблеми формування художніх орієнтацій як важливої складової професійної підготовки студентів мистецьких спеціальностей та визначено педагогічний потенціал і значення рефлексивних технологій у цьому процесі. Розглянуто сутність художніх орієнтацій як інтегративної характеристики особистості. Особливу увагу приділено ролі рефлексивної складової у структурі художніх орієнтацій та її значенню для усвідомлення студентами власного мистецького досвіду, цінностей, творчих досягнень та професійного саморозвитку. Висвітлено сутність та охарактеризовано методи рефлексивних технологій, їх можливості у формуванні художніх орієнтацій студентів. Зроблено висновки та окреслено перспективні напрями дослідження проблеми.

Ключові слова: мистецька освіта; мистецькі спеціальності; художні орієнтації; вчитель музичного мистецтва; викладач хореографічних дисциплін; вчитель образотворчого мистецтва; професійна підготовка; рефлексивні технології; студенти.

Doroshenko Tetiana. The reflective technologies in the formation of the artistic orientations of art specialties students.

The article substantiates the relevance of the problem of the artistic orientations formation as an important component of the professional training of students of art specialties and identifies the pedagogical potential and significance of the reflective technologies in this process. The essence of the artistic orientations as an integrative characteristic of a personality, reflecting a system of aesthetic values, artistic interests, and worldviews, has been considered. Particular attention has been paid to the role of the reflective component in the structure of the artistic orientations and its importance for students' awareness of their own artistic experience, values, creative achievements, and professional self-development. The essence and methods of the reflective technologies as well as their possibilities in the formation of the artistic orientations of students of art specialties, in particular pre-service teachers of Musical Art, pre-service teachers of Pictorial Art, and pre-service lecturers of choreographic disciplines have been highlighted and characterised. The conclusions that the artistic orientations formation is an important component of the professional art education, as it ensures the future specialists' value attitude formation towards art and contributes to the development of their artistic and aesthetic culture, have been drawn. The use of the reflective technologies creates a comprehensive environment for the development of students' critical thinking, the ability to awareness of their own artistic experience, which contributes to the formation of a stable artistic orientations system, the development of aesthetic culture, and professional competence. The prospects for further research have been outlined, namely: developing and experimentally testing a methodological model for the formation of students' artistic orientations using innovative reflective technologies; integrating the reflective technologies into the content of art disciplines.

Keywords: art education; art specialties; artistic orientations; Musical Art teacher; lecturers of choreographic disciplines; Pictorial Art teacher; professional training; reflective technologies; students.

Постановка проблеми. У сучасних умовах розвитку вищої освіти дедалі очевиднішою постає потреба у переосмисленні змісту та завдань професійної підготовки майбутніх учителів мистецьких спеціальностей. Традиційна орієнтація освітнього процесу виключно на формування виконавських умінь і технічної майстерності поступово трансформується у більш комплексний підхід, спрямований на розвиток цілісної художньо-творчої особистості. Сьогодні важливого значення набуває не лише опанування студентами мистецьких спеціальностей теоретичних знань, практичних навичок музикування, співу, образотворчої, хореографічної діяльності, а й формування у них

здатності до глибокого естетичного сприйняття мистецтва, розуміння його образно-символічної мови, інтерпретації художніх образів та осмислення культурних явищ у широкому соціокультурному контексті та ролі у формуванні культурної ідентичності суспільства.

Актуальність формування художніх орієнтацій саме у студентів мистецьких спеціальностей зумовлена специфікою їхньої майбутньої професійної діяльності. Зокрема, майбутні вчителі музичного мистецтва, образотворчого мистецтва та викладачі хореографічних дисциплін виступають не лише носіями професійних виконавських умінь, а й провідниками художньо-естетичних цінностей у

системі освіти, формуючи в учнів здатність до сприйняття, розуміння та творчого осмислення мистецтва.

Як зазначає І. Зязюн, мистецька освіта повинна сприяти розвитку духовного світу особистості, формуванню її естетичної культури та здатності до творчого самовираження (Зязюн, 2000). Студентів необхідно навчити глибоко розуміти мистецтво, розвинути прагнення до творчої самореалізації. Саме тому важливо, щоб у процесі фахової підготовки у них формувалася власна система художніх орієнтацій, що визначає їхні естетичні пріоритети, художні смаки та ціннісні установки.

Важливу роль у цьому процесі відіграє застосування рефлексивних технологій, які сприяють усвідомленню студентами власного художнього досвіду, розвитку здатності до критичного осмислення мистецьких явищ та інтерпретації художніх образів. Це, у свою чергу, забезпечує формування внутрішньої художньої позиції майбутнього педагога-митця та підвищує його готовність до творчої та педагогічної діяльності, спрямованої на розвиток художньо-естетичної культури учнів.

Категорія «художні орієнтації» розглядається як інтегративна характеристика особистості, що відображає систему естетичних переконань, художніх інтересів, ціннісних пріоритетів, світоглядних установок. Художні орієнтації відображають індивідуальний спосіб сприйняття мистецтва, рівень сформованості естетичного досвіду та здатність особистості до осмислення художніх образів і явищ культури.

У контексті мистецької освіти поняття «художні орієнтації» було цілісно обґрунтовано вченою Л. Паньків, яка розглядає його як багатопланове особистісне утворення, що виявляється в системі ставлень людини до мистецтва та художньої культури в цілому. Формами вираження художніх орієнтацій виступають настанови, переконання, переваги, ідеали та смаки особистості щодо художніх явищ, зокрема образного змісту, стильових та жанрових особливостей мистецьких творів. Художні орієнтації визначають спрямованість художнього пізнання, оцінювання і творення мистецтва (Паньків, 2021, с. 11).

На думку вчених, художні орієнтації визначають спрямованість особистості на певні естетичні цінності та формують основу для усвідомленого ставлення до мистецтва і художньої творчості (Олексюк, Ткач, 2009). Зазначені чинники виступають важливим показником рівня художньо-естетичного розвитку особистості та відображають індивідуальні особливості її творчого досвіду.

Формування художніх орієнтацій є важливою складовою професійної мистецької освіти, оскільки воно забезпечує становлення ціннісного ставлення майбутніх фахівців до мистецтва та сприяє розвитку їхньої художньо-естетичної культури. Цей процес передбачає не лише засвоєння знань про різні види та явища мистецтва, а й формування здатності до емоційного сприйняття, інтерпретації та оцінювання художніх творів. Водночас художні орієнтації виступають важливим чинником розвитку творчого мислення, естетичного смаку та індивідуального стилю майбутнього педагога-митця. Їх формування сприяє усвідомленому використанню мистецького досвіду у власній творчій та педагогічній діяльності, що є необхідною умовою ефективної професійної самореалізації.

О. Чурікова-Кушнір зазначає, що «формування художніх орієнтацій ґрунтується на взаємодії когнітивно-поведінкового, емоційно-ціннісного, мотиваційно-сміслового та творчо-рефлексивного компонентів, що забезпечують здатність до цілісного сприйняття мистецтва, його глибокого осмислення та творчої інтерпретації» (Чурікова-Кушнір, 2025, с. 112).

Водночас освітня практика часто зосереджується на техніко-виконавських аспектах, залишаючи поза належною увагою рефлексивний компонент підготовки, який пов'язаний із формуванням у студентів уміння усвідомлено аналізувати власну мистецьку діяльність, здійснювати критичне самооцінювання власних творчих досягнень, осмислювати процес створення музично-художніх образів і застосовувати отримані результати у подальшій творчій та педагогічній практиці. Це актуалізує проблему впровадження рефлексивних технологій як інструменту формування художніх орієнтацій, внутрішньої художньої позиції особистості.

Отже, актуальність дослідження полягає в обґрунтуванні важливості формування художніх орієнтацій студентів мистецьких спеціальностей та науковому осмисленні ролі рефлексивних технологій у цьому процесі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основні проблеми сучасної мистецької освіти ґрунтовно досліджено у працях вітчизняних науковців у галузі педагогіки (В. Бутенко, С. Горбенко, А. Козир, О. Комаровська, В. Лабунець, Л. Масол, Г. Падалка, Л. Паньків, О. Ростовський, О. Рудницька, Н. Сеґеда, О. Хижна, В. Черкасов, О. Щолокова та інші).

На сучасному етапі увагу вчених привертають питання формування художніх орієнтацій майбутніх фахівців мистецьких спеціальностей –

учителів музичного, образотворчого мистецтва, викладачів хореографічних дисциплін.

Проблема формування художніх орієнтацій особистості привертала увагу науковців різних галузей гуманітарного знання – педагогіки, культурології, естетики та психології. Про складність феномену «художні орієнтації» свідчать різноманітні його тлумачення. Художні орієнтації в наукових дослідженнях розглядаються як стійка спрямованість особистості на сприйняття, оцінку та творче переосмислення мистецьких цінностей. Вони включають емоційні, смислові та технічні аспекти сприйняття творів, виступаючи основою духовного розвитку.

У межах психологічної науки зазначена проблема розглядається крізь призму дослідження естетичного сприйняття, розвитку ціннісно-смислової сфери особистості, художнього мислення та творчих здібностей. Українські психологи приділяють значну увагу вивченню механізмів формування духовно-ціннісної сфери людини, її ставлення до культурних і художніх цінностей, а також психологічних основ творчої діяльності. Художні орієнтації студентів із різними типами особистості вивчала науковиця М. Шепельова. Вченою було досліджено й описано відмінності у художніх орієнтаціях здобувачів вищої освіти з різними типами особистості (Шепельова, 2024).

Педагогічні аспекти різних типів орієнтацій розглядаються вченими у контексті формування ціннісної сфери особистості, розвитку її світоглядних установок та спрямованості діяльності в освітньому процесі. У працях українських учених І. Беха, О. Савченко, Н. Ничкало, І. Зязюна, Л. Масол, О. Олексюк, Л. Падалки та інших досліджуються теоретичні засади формування ціннісних, культурних і художньо-естетичних орієнтацій здобувачів освіти. Науковці підкреслюють, що орієнтації виступають важливим чинником особистісного розвитку, оскільки визначають спрямованість інтересів, ставлення людини до мистецтва, культури та духовних цінностей суспільства. Водночас у педагогічних дослідженнях значна увага приділяється обґрунтуванню педагогічних умов, методів і технологій навчання, які сприяють формуванню у студентів стійких естетичних переконань, творчого мислення та здатності до усвідомленого сприйняття й інтерпретації мистецьких явищ.

У галузі мистецтва науковці визначають такі поняття, як: «професійні орієнтації», «соціальні орієнтації», «ціннісні орієнтації», «естетичні орієнтації», «художні орієнтації» (Магда, 2018; Остапенко, Ряшко, 2016).

Як зазначає Л. Паньків, художні орієнтації в загальному розумінні можна розглядати як феномен, що відображає індивідуальне, вибіркоче ставлення особистості до мистецьких цінностей (Паньків, 2021).

Формування художніх орієнтацій передбачає складний процес накопичення естетичного досвіду, розвитку художнього мислення та засвоєння культурних цінностей. Як підкреслює Л. Масол, художньо-естетичне виховання має спрямовуватися на формування здатності особистості до активного сприйняття мистецтва, творчої інтерпретації художніх образів та усвідомлення їхнього духовного змісту, а для цього «необхідно змінити методи і технології виховання мистецтвом з авторитарно-інформативних на суб'єкт-суб'єктні, особистісно-розвивальні, рефлексивні, діалогічні, катарсичні» (Масол, 2020, с. 58).

У науковому дискурсі поняття рефлексії розглядається як здатність особистості до усвідомлення, аналізу та переосмислення власних дій, переживань, думок і результатів діяльності. У психології та педагогіці рефлексія трактується як важливий механізм самопізнання і саморозвитку, що забезпечує усвідомлення людиною власного досвіду, мотивів діяльності та способів взаємодії з навколишнім світом. Дослідженню феномену рефлексії присвячені праці багатьох українських і зарубіжних учених.

Зокрема, психологічні аспекти рефлексії розглядали М. Боришевський, Т. Комар, Г. Костюк, С. Максименко, В. Моляко, М. Смульсон, Н. Чепелева, І. Яворська-Ветрова, Т. Яценко, які досліджували її роль у розвитку мислення, творчості та особистісного становлення. Зокрема, С. Максименко обґрунтовує генетико-психологічний підхід до розвитку особистості та її духовно-ціннісної сфери; М. Боришевський досліджує проблему самосвідомості й ціннісних орієнтацій особистості; В. Моляко розробляє психологічні основи творчості та креативності; Н. Чепелева і М. Смульсон аналізують психологічні механізми розвитку мислення, інтерпретації та смислотворення у процесі пізнання культурних і художніх явищ. У сукупності ці дослідження створюють теоретичне підґрунтя для осмислення психологічних аспектів формування художніх орієнтацій особистості засобами рефлексивних технологій.

Проблемам технологізації сучасної освіти присвятили свої праці такі вчені, як І. Бех, Н. Бібік, І. Зязюн, В. Кремень, Н. Ничкало, В. Паламарчук, О. Пехота та ін., які підкреслювали її значення для формування ціннісної сфери особистості та здатності до саморозвитку. Рефлексія як фундамент освітніх

технологій була досліджена у працях С. Безбородих, О. Белової, О. Висоцького, С. Кузікової, В. Фрицюк, О. Хоріної та ін.

Проте, подальшого осмислення та обґрунтування потребує проблема використання рефлексивних технологій у формуванні художніх орієнтацій майбутніх учителів мистецьких спеціальностей.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні актуальності формування художніх орієнтацій як складника професійної підготовки студентів мистецьких спеціальностей, а також у визначенні педагогічного потенціалу рефлексивних технологій у цьому процесі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Підготовка студентів мистецьких спеціальностей потребує не лише формування професійної майстерності, а й розвитку цілісної системи художніх орієнтацій. Останні визначають характер і світоглядні засади професійної діяльності, ціннісне ставлення до мистецтва та здатність до творчої самореалізації.

Рефлексивна складова посідає важливе місце у структурі художніх орієнтацій, оскільки забезпечує усвідомлення студентами власного мистецького досвіду, цінностей і творчих досягнень. Завдяки рефлексії майбутні фахівці здатні аналізувати результати своєї художньої діяльності, оцінювати ефективність обраних творчих підходів та визначати шляхи подальшого професійного зростання. Вона сприяє розвитку критичного мислення, формуванню естетичних суджень і здатності до самовдосконалення у сфері мистецької діяльності.

У процесі підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва рефлексивна складова відіграє важливу роль у формуванні вмінь аналізувати виконання музичних творів, інтерпретувати художні образи та усвідомлювати власні виконавські й педагогічні дії. Рефлексія допомагає студентам глибше осмислювати музичний матеріал, удосконалювати виконавську майстерність і ефективно застосовувати мистецький досвід у педагогічній практиці.

Для майбутніх учителів образотворчого мистецтва рефлексивна складова є важливим чинником розвитку здатності до аналізу художніх робіт, усвідомлення процесу створення візуального образу та формування індивідуального творчого стилю. Рефлексивна діяльність сприяє більш глибокому розумінню художніх засобів виразності, оцінюванню власних творчих рішень і вдосконаленню методики організації творчої діяльності учнів.

У підготовці майбутніх викладачів хореографічних дисциплін рефлексивна складова сприяє усвідомленню специфіки власної

виконавської та постановочної діяльності, аналізу пластичних і рухових рішень, а також глибокому осмисленню художньо-образного змісту танцю. Розвинена здатність до рефлексії допомагає удосконалювати техніку виконання, творчо підходити до створення хореографічних композицій та ефективно організовувати освітній процес у галузі мистецької освіти.

Тому у процесі формуванні художніх орієнтирів студентів мистецьких спеціальностей особливого значення набуває використання рефлексивних технологій навчання, які створюють сприятливі умови для самопізнання, глибшого осмислення мистецьких явищ та розбудови індивідуальної системи художніх цінностей.

Ще в античні часи Аристотель, Платон, Сократ започаткували вивчення феномена рефлексії. Фундаментальних ознак цієї категорії надали наукові роботи Р. Гегеля, Р. Декарта, І. Канта, Дж. Локка, Б. Спінози та інших філософів.

Інтерес до проблеми рефлексії значно підвищився, починаючи з останньої третини ХХ століття. Неоднозначність визначення поняття «рефлексія» зумовлена багатогранністю його змісту. Вона охоплює широке коло об'єктів спрямування (знання, поняття, уявлення, почуття, переживання, ставлення, бажання, цінності, смисли тощо), а також залежить від відмінностей у методологічних підходах дослідників.

Однак спільним здебільшого є тлумачення рефлексії як фундаментальної здатності особистості до усвідомленого ставлення до власної свідомості, мислення, а також умов і способів життєдіяльності (Пеньковська, 2000, с. 71).

На основі критичного аналізу експериментальних досліджень рефлексії вченими виокремлено такі її основні психологічні аспекти: інтелектуальний, особистісний, кооперативний, комунікативний. Як зазначають науковці, більша кількість досліджень стосується інтелектуального аспекту рефлексії, що пов'язано з умінням суб'єкта виділяти, аналізувати і співвідносити з предметною ситуацією власні дії (Бугерко, 2009, с. 22).

На основі ідей рефлексії у педагогіці сформувалося поняття рефлексивних технологій навчання. У широкому розумінні термін «технологія» (від давньогрецького «*techne*» – «мистецтво, ремесло, майстерність, техніка» і «*logos*» – «наука, слово») визначається як сукупність знань про можливості здійснення різних виробничих процесів (оброблення, переробка тощо) (Salomon, 1984). Екстраполяція цього поняття у сферу освіти зумовила появу

таких термінів, як «педагогічна технологія», «освітня технологія», «технологія навчання», «технологія виховання» тощо.

Рефлексивні технології визначають як «різновид освітніх (педагогічних) технологій, що активізують рефлексивний потенціал педагогів і здобувачів освіти як свідомих, активних суб'єктів освітнього процесу» (Фань, 2023, с. 104).

Під рефлексивними технологіями розуміють сукупність методів, прийомів і форм організації освітнього процесу, спрямованих на розвиток здатності здобувачів критично аналізувати власну діяльність, усвідомлювати її результати, об'єктивно оцінювати набутий досвід та здійснювати самокорекцію навчально-творчих дій.

До рефлексивних зазвичай відносять технології самопізнання, самооцінки, самовизначення, самоактуалізації й саморозвитку (Безбородих, 2019). Серед них найбільш ефективними є технології диференційованого навчання та дидактичної підтримки, а також діалогічні, інтерактивні (взаємодії) та власне рефлексивні технології, спрямовані на організацію відповідної діяльності й формування рефлексивних умінь.

На думку дослідників (С. Безбородих, О. Висоцький, С. Кузікова, О. Хоріна та ін.), застосування рефлексивних технологій сприяє активізації пізнавальної діяльності студентів, формуванню критичного та творчого мислення, розвитку їхньої самостійності й відповідальності за результати власного навчання.

Особливої актуальності рефлексивні технології набувають у процесі підготовки студентів мистецьких спеціальностей, оскільки їх професійна діяльність потребує постійного аналізу власного художнього, виконавського та педагогічного досвіду, оцінки емоційного та естетичного впливу на вихованців, а також здатності до творчої трансформації навчального матеріалу. Принцип рефлексивності у мистецькій діяльності полягає у співвіднесенні особистих життєвих і світоглядних установок зі змістом художніх образів, зіставленні цінностей внутрішнього світу з морально-естетичними позиціями, втіленими у мистецтві.

Художня діяльність за своєю природою передбачає глибоке емоційно-ціннісне переживання мистецтва, осмислення художніх образів і формування власного ставлення до них. Саме тому рефлексія виступає важливим механізмом формування художніх орієнтацій, оскільки сприяє усвідомленню студентами власних естетичних уподобань, цінностей і творчих прагнень. Завдяки рефлексії студенти вчаться аналізувати художні твори, інтерпретувати їхній зміст, порівнювати різні

мистецькі явища та формувати індивідуальне бачення художньої реальності.

Впровадження рефлексивних технологій у мистецькій освіті може здійснюватися через різноманітні педагогічні форми і методи. До них належать організація рефлексивних бесід і дискусій після виконання творчих завдань, ведення студентами рефлексивних щоденників, використання методів самооцінювання та взаємооцінювання, аналізу власної виконавської діяльності, а також застосування творчих проєктів і портфоліо. Важливе значення має створення освітнього середовища, яке стимулює студентів до осмислення власного досвіду, обговорення мистецьких вражень та формування індивідуальної системи художніх цінностей.

Отже, рефлексивні технології виступають важливим педагогічним інструментом розвитку творчої особистості студента. Їх використання у процесі професійної підготовки студентів мистецьких спеціальностей сприяє не лише підвищенню ефективності навчання, а й формуванню художніх орієнтацій, розвитку естетичної культури та здатності до творчої самореалізації у сфері мистецтва.

Зокрема, у професійній підготовці майбутніх учителів музичного та образотворчого мистецтва, а також хореографів, рефлексивні технології передбачають використання різноманітних методів і педагогічних прийомів, спрямованих на усвідомлення художнього досвіду, аналіз творчої діяльності та формування індивідуальних орієнтирів. З огляду на специфіку мистецької освіти, такі методи мають інтегрувати інтелектуальне осмислення мистецьких явищ із емоційно-ціннісним переживанням та активною практичною діяльністю студентів.

Одним із ефективних методів є *рефлексивна бесіда та дискусія*. У процесі такої роботи студенти аналізують власні виконавські дії, обговорюють художній зміст твору, особливості його інтерпретації, а також висловлюють власні емоційно-ціннісні враження. Подібні обговорення сприяють розвитку критичного мислення, формуванню здатності до аргументованого художнього судження та усвідомленню естетичної цінності мистецьких творів.

Важливим методом є *рефлексивний аналіз виконавської діяльності*. Після виконання музичного або танцювального твору, здійснення художньо-образотворчої діяльності студентам пропонується проаналізувати власне виконання за певними критеріями: художня виразність, технічна майстерність, відповідність інтерпретації стилю твору, емоційна переконливість. Такий аналіз може здійснюватися як у формі самооцінювання, так і

у формі взаємооцінювання в групі. Це сприяє усвідомленню студентами власних сильних і слабких сторін, а також формує здатність до самокорекції та професійного вдосконалення.

Ефективним інструментом розвитку рефлексії є *ведення рефлексивних щоденників*. У них студенти фіксують власні враження від виконання музичних, хореографічних, живописних творів, аналізують результати репетиційної роботи, описують труднощі та досягнення у процесі навчання. Така діяльність сприяє осмисленню власної праці, формуванню індивідуальної системи естетичних цінностей і розвитку здатності до самоаналізу.

У мистецькій освіті доцільним є використання *методу портфоліо*, який передбачає накопичення та систематизацію результатів творчої діяльності студента. До портфоліо можуть входити записи виконання музичних, танцювальних творів, колекції художніх творів, методичні розробки уроків, творчі проекти, рецензії на мистецькі події. Аналізуючи власне портфоліо, студенти мають можливість простежити динаміку свого професійного та творчого розвитку, усвідомити власні досягнення і визначити напрями подальшого вдосконалення.

Важливе значення має також *відеорефлексія*, що передбачає запис, перегляд та аналіз відеозаписів власного виконання музичного, хореографічного чи художнього твору або проведення студентом фрагментів уроків чи гурткової роботи. Такий метод дає змогу об'єктивніше оцінити власну виконавську манеру, сценічну поведінку, пластичну виразність рухів або музичну інтерпретацію твору, техніку та способи виконання художніх творів. Порівняння власного виконання з професійними зразками сприяє формуванню більш усвідомленого ставлення до мистецької діяльності, розвитку професійного мислення.

Серед ефективних методів варто також виокремити *творчі рефлексивні проекти*, під час яких студенти створюють власні музично-хореографічні композиції, сценарії мистецьких заходів або інтегровані уроки мистецтва. Після завершення проекту здійснюється його колективне обговорення та аналіз, у процесі якого студенти оцінюють художню ідею, способи її реалізації, виразність виконання, педагогічну доцільність та емоційний вплив на аудиторію. Така діяльність сприяє розвитку творчого мислення, формуванню здатності до художнього узагальнення та усвідомленню власної ролі у створенні мистецького продукту.

Крім того, до рефлексивних технологій у підготовці студентів мистецьких спеціальностей належать *методи асоціативного аналізу музики й руху та художніх інтерпретацій, метод*

«відкритий мікрофон», а також *рефлексивні кола*. У межах останніх студенти вербалізують власні враження від музичного, танцювального чи художнього твору, обмінюються думками та формулюють особистісне ставлення до мистецьких явищ.

У сучасній педагогіці дедалі ширше використовуються *інноваційні методи* рефлексивних технологій, які поєднують традиційні рефлексивні практики з цифровими інструментами, проєктною діяльністю та інтерактивними формами навчання. Їх застосування сприяє розвитку метакогнітивних умінь студентів, активізує критичне мислення та допомагає усвідомлювати власний досвід навчання і творчої діяльності. Найбільш актуальними є наступні:

Цифрові рефлексивні щоденники та блоги. Сучасні цифрові платформи (Padlet та ін.) дають змогу студентам вести електронні рефлексивні щоденники, у яких вони описують власні враження від виконання творів, репетицій, концертних виступів або педагогічної практики. Такі записи доцільно супроводжувати аудіо- чи відеофрагментами, що сприяє більш глибокому аналізу творчого процесу.

Рефлексивне портфоліо (e-portfolio). Метод передбачає накопичення результатів творчої діяльності студента (відеозаписи виступів, нотні інтерпретації, хореографічні композиції, колекції художніх творів, методичні розробки уроків тощо). Аналіз портфоліо дозволяє простежити динаміку професійного розвитку, оцінити власні досягнення та визначити подальші напрями творчого вдосконалення.

Метод прогресивного дослідження (progressive inquiry). Це інноваційна модель навчання, у якій студенти працюють із проблемними питаннями, формують власні гіпотези та колективно обговорюють результати. Такий підхід сприяє розвитку дослідницького мислення, уміння ставити питання й осмислювати отримані знання у процесі спільної рефлексії. У мистецькій освіті цей метод може використовуватися під час аналізу музичних, художніх, хореографічних творів або підготовки творчих проєктів.

AI-підтримувана рефлексія (AI-assisted reflection). Сучасні дослідження демонструють можливості використання штучного інтелекту для формування рефлексивних запитань і надання персоналізованого зворотного зв'язку студентам. Такі системи можуть генерувати індивідуальні запити для аналізу виконаних завдань, що допомагає здобувачам глибше осмислювати власні дії та результати навчання.

Інтерактивні цифрові платформи для рефлексії. Сучасні освітні середовища

дозволяють студентам створювати власні запитання, обмінюватися ідеями та оцінювати відповіді одне одного. Такий підхід перетворює навчання на активний процес, у якому студенти не лише отримують інформацію, а й аналізують її та осмислюють власний досвід.

Висновки. Отже, формування художніх орієнтацій є важливою складовою професійної підготовки студентів мистецьких спеціальностей. Вони визначають характер художнього сприйняття, рівень інтерпретаційної діяльності та здатність особистості до творчої самореалізації в мистецькій сфері. Сучасні рефлексивні технології поєднують традиційні та інноваційні методи, що створює комплексне середовище для формування у студентів критичного мислення та творчої самостійності. Використання різноманітних методів рефлексивних технологій у підготовці майбутніх фахівців сприяє глибокому усвідомленню власного художнього досвіду, розвитку творчої активності, формуванню здатності до самостійного

художнього мислення, аналізу мистецьких явищ, що створює сприятливі умови для формування стійких художніх орієнтацій, розвитку естетичної культури та професійної компетентності.

У сучасних умовах модернізації освіти та посилення компетентнісного підходу проблема формування художніх орієнтацій студентів набуває особливої актуальності та потребує подальшого наукового осмислення. Перспективні напрямки дослідження пов'язані з поглибленим вивченням педагогічних умов ефективного застосування рефлексивних технологій у процесі професійної підготовки студентів мистецьких спеціальностей; розробленням та експериментальною перевіркою методичної моделі формування художніх орієнтацій студентів із використанням інноваційних рефлексивних технологій. Подальшого наукового осмислення потребує також питання інтеграції рефлексивних технологій у зміст мистецьких дисциплін.

Список використаних джерел

- Безбородих С. Використання рефлексивних технологій в професійній підготовці майбутніх педагогів. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Педагогічні науки*. 2019. № 1 (324) березень. Ч. 2. С. 178–185.
- Бугерко Я. Психологічна динаміка розгортання рефлексивних процесів у модульно-розвивальному освітньому циклі : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Одеса, 2009. 256 с.
- Зязюн І. Педагогіка добра: ідеали і реалії : наук.-метод. посіб. Київ : МАУП, 2000. 312 с.
- Магда П. Формування ціннісних орієнтацій майбутнього вчителя музики як педагогічний феномен. *Наукові записки. Серія: Психолого-педагогічні науки*. Ніжинський державний університет ім. М. Гоголя, 2018. № 1. С. 33–37. DOI: <https://doi.org/10.31654/2663-4902-2018-PP-1-33-37>
- Масол Л. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Мистецтво» у 3-4 класах на засадах компетентнісного підходу : навч.-метод. посіб. Київ : Генеза, 2020. 160 с.
- Олексюк О., Ткач М. Музично-педагогічний процес у вищій школі. Київ : Знання України, 2009. 123 с.
- Остапенко О., Ряшко В. Соціальні цінності та орієнтації у професійній діяльності молодих спеціалістів, випускників вищих навчальних закладів України. *Вісник національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки*. 2016. № 837. С. 404–410. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2016_837_66 (дата звернення: 02.03.2026).
- Паньків Л. Теоретико-методичні засади формування художніх орієнтацій старшокласників у процесі музично-театральної діяльності : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.07. Київ, 2021. 40 с.
- Пеньковська Н. Рефлексія як об'єкт психологічного аналізу. *Психологія і суспільство*. 2000. № 2. С. 66–73.
- Фань Пейсі. Рефлексивні технології як інноваційний інструментарій професійної підготовки майбутніх педагогів. *Інноваційна педагогіка*. 2023. Т. 2. Вип. 62. С. 101–104. DOI: <https://doi.org/10.32782/26636085/2023/62.2.18> URL: https://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2023/62/part_2/18.pdf (дата звернення: 03.03.2026).
- Чурикова-Кушнір О. Формування художніх орієнтацій студентів засобами музики та хореографії в умовах цифрового освітнього середовища. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2025. Вип. 15. С. 109–115. DOI: 10.59694/ped_sciences.2025.15.109
- Шепельова М. Художні орієнтації студентів із різними типами особистості. *Журнал соціальної та практичної психології*. 2024. № 4. С. 36–41. DOI: <https://doi.org/10.32782/psy-2024-4-6>
- Salomon, J. What is Technology? The Issue of its origins and definitions. *History and technology*. 1984. Vol. 1, Issue 2. P. 113–156.

References

- Bezborodykh, S. (2019). Use of reflective technologies in the professional training of future teachers. *Bulletin of Luhansk Taras Shevchenko National University. Series: Pedagogical Sciences*, 1(324), Part 2, 178–185.
- Buherko, Ya. (2009). *Psychological dynamics of the development of reflective processes in a modular-developmental educational cycle* (Candidate's thesis, Odesa, Ukraine).
- Churikova-Kushnir, O. (2025). Formation of students' artistic orientations by means of music and choreography in a digital educational environment. *Scientific Notes. Series: Pedagogical Sciences*, 15, 109–115. https://doi.org/10.59694/ped_sciences.2025.15.109
- Fan, Peisi. (2023). Reflective technologies as an innovative toolkit for professional training of future teachers. *Innovative Pedagogy*, 2(62), 101–104. <https://doi.org/10.32782/26636085/2023/62.2.18>
- Magda, P. (2018). Formation of value orientations of future music teachers as a pedagogical phenomenon. *Scientific Notes. Series: Psychological and Pedagogical Sciences*, 1, 33–37. <https://doi.org/10.31654/2663-4902-2018-PP-1-33-37>
- Masol, L. (2020). *New Ukrainian school: Methods of teaching the integrated course "Art" in grades 3–4 based on the competence approach*. Kyiv: Heneza.
- Oleksyuk, O., & Tkach, M. (2009). *Music-pedagogical process in higher education*. Kyiv: Znannia Ukrainy.

- Ostapenko, O., & Riashko, V. (2016). Social values and orientations in the professional activity of young specialists-graduates of higher education institutions of Ukraine. *Bulletin of Lviv Polytechnic National University. Law Sciences*, 837, 404–410. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2016_837_66.
- Pankiv, L. (2021). *Theoretical and methodological foundations of the formation of artistic orientations of senior pupils in the process of musical and theatrical activity* (Extended abstract of Doctoral dissertation, Kyiv, Ukraine).
- Penkovska, N. (2000). Reflection as an object of psychological analysis. *Psychology and Society*, 2, 66–73.
- Salomon, J. (1984). What is technology? The issue of its origins and definitions. *History and Technology*, 1(2), 113–156.
- Shepelova, M. (2024). Artistic orientations of students with different personality types. *Journal of Social and Practical Psychology*, 4, 36–41. <https://doi.org/10.32782/psy-2024-4-6>
- Ziaziun, I. (2000). *Pedagogy of good: Ideals and realities*. Kyiv: MAUP.

Відомості про автора:**Дорошенко Тетяна Володимирівна**

tatjanadoroshenko25@gmail.com

Національний університет «Чернігівський

колегіум» імені Т. Г. Шевченка

вул. Гетьмана Полуботка, 53, м. Чернігів,

Чернігівська обл., 14013, Україна

Information about the author:**Doroshenko Tetiana Volodymyrivna**

tatjanadoroshenko25@gmail.com

T. H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»

53, Hetmana Polubotka Str., Chernihiv city,

Chernihiv region, 14013, Ukraine

*Матеріал надійшов до редакції 25. 01. 2026 р.**Прийнято до друку 14. 02. 2026 р.**Received at the editorial office 25. 01. 2026.**Accepted for publishing 14. 02. 2026.*